

BECƏRMƏ TEXNOLOGİYASI

UOT 631.582

QISA ROTASİYALI NÖVBƏLİ VƏ FASİLƏSİZ ƏKİNLƏRİN KÖK-KÖVŞƏN QALIQLARI, STRUKTUR ELEMENTLƏRİ VƏ BİTKİLƏRİN MƏHSULDARLIĞINA TƏSİRİ

M.Y.RZAYEV¹, T.H.TƏMRAZOV¹, Z.M.ABDULLAEVA^{1*}, P.M.MƏMMƏDOVA¹,
S.G.İBRAHİMOVA²

1 - Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İstututu, AZ1098, Sovxoz №2, Pirşağı qəs., Bakı, Azərbaycan

2 - Elm və Təhsil Nazirliyi Genetik Ehtiyatlar İstututu, AZ1105, Azadlıq pr. 155, Bakı, Azərbaycan
tamraz.tamrazov@mail.ru

THE ROOT AND STUBBLE REMNANTS OF ROTATIONAL CROPS WITH SHORT ROTATION, EFFECT ON STRUCTURAL ELEMENTS AND PRODUCTIVITY OF PLANTS

M.Y.RZAEV¹, T.H.TAMRAZOV¹, Z.M.ABDULLAEVA^{1*}, P.M.MAMMADOVA¹,
Sh.G.İBRAHİMOVA²

1 – The Research Institute of Crop Husbandry, Bakı, Azerbaijan

2 – Ministry of Science and Education Genetic Resources Institute, Azerbaijan
ttamraz.tamrazov@gmail.com

Food products made from grains of cereals, and legumes play an important role in our daily life. In this regard, there is a need to increase the productivity of these plants in the country. Due to the low nutrient availability of arable lands, nutrients must be returned to the soils in order to obtain high yields in order to improve their fertility, regularly. The results of the research on the 3-field (soybean, autumn wheat, corn) and 4-field (soybean, autumn wheat, corn, barley) rotational and continuous workings under irrigation conditions in two different regions in the territory of Absheron AEF (Auxiliary Experimental Farm) and Tartar RES (Regional Experimental Station) in 2018-2020 are given in the article. The root and stubble remnant per hectare of soybean was 29.7-28.6 cent, that of winter wheat was 48.4-44.8 centners, that of corn was 56.1-52.9 cent in Absheron AEF and the root and stubble remnant of soybean was 30.7-28.9 centner, that of winter wheat was 51.9-48.7 centner, that of corn was 63.8-58.6 centner and that of barley was 41.2-38.7 centner in Tartar RES, in the 0-40 layer of soil in accordance with continuous and rotational cropping. The grain yield of "Gobustan" variety of winter bread wheat was on average 40.4-35.7 cent per hectare for 3 years in Absheron AEF and the grain yield of winter wheat was 48.1-45.7 cent, and that of the "Gunes" variety of barley was 37.9-34 cent. in Tartar RES in continuous and rotational plantings. The green mass of "Biyson" variety of soybean during the bean formation was 306.7-299 cent. per hectare, the grain yield was 26.5-26.3 cent., and the green mass of "Zaqatala-420" variety of corn during milk and wax stage was 611.1-639.9 cent. and the grain yield was 68.4-74.6 cent. in Absheron AEF and Tartar RES.

Açar sözlər: torpaq, bitki, növbəli əkin, fasılısiz əkin, məhsuldarlıq

Ключевые слова: почва, растений, севооборотом, бессменный посев, урожайность

Key words: soil, plant, plant rotation, continuous cropping, productivity

GİRİŞ

Müasir əkinçilik sistemində torpağın münbətiyi əsasən onun düzgün becərilməsi, lazımi miqdarda üzvi mineral gübrələrin verilməsi və zəruri meliorativ tədbirlərin görülməsi ilə

Qısa rotasiyalı növbəli və fasılısiz əkinlərin kök-kövşən qalıqları, struktur elementləri və bitkilərin məhsuldarlığına təsiri

yüksəldilir [1].

Kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi üçün əsas iki yol mövcuddur: 1) intensiv əkinçilik, 2) ekstensiv əkinçilik.

Kənd təsərrüfatında intensiv əkinçilik sisteminin ən mühüm sahələrində biri olan əkin dövriyyəsində əkin sahəsinin əsas hissəsinə tutmaqla taxıl bitkiləri ilə yanaşı cərgəarası becərilən, azotla zəngin paxlalı və yem bitkilərinin də yetişdirilməsi vacibdir [7].

Fermer təsərrüfatlarının inkişaf planına və bölgələrin əkin sahələrinin quruluşuna uyğun olaraq ərazilinin tarlalarında illər üzrə bitkilərin növbələşməsi və torpağın buna müvafiq olaraq becərilməsi yüksək məhsulun əldə olunması deməkdir [3].

Kənd təsərrüfatı bitkilərinin məhsuldarlığının artırılmasında və torpaq münbətiyinin qorunub saxlanmasında əkin dövriyyəsində bitkilərin düzgün növbələşməsinin mühüm əhəmiyyəti vardır və müxtəlif növbəli əkin sxemləri mövcuddur. Bunları fərqləndirən əlamət cərgəarası becərilən bitkilərin, paxlalı bitkilərin, sideral bitkilərin dövriyyəyə daxil olmasıdır. Bu əlamətə görə heriklə, paxlalı-cərgəarası becərilən, sideral bitkili və s. əkin dövriyyələri tətbiq olunur.

Əkin dövriyyələrini xarakteriza edən digər əlamət tarlaların sayıdır ki, bu da onun rotasiya dövrünü bildirir. Sayca az taraklı əkin dövriyyələrinin tətbiqi daha səmərəlidir. Müasir zamanda fermer təsərrüfatları kiçik ərazilərdən ibarətdir. Az taraklı əkin dövriyyələrində dənli bitkilərlə yanaşı onların məhsuldarlığını yüksəldən paxlalı, cərgəarası becərilən bitkilər əvvəlki yerinə tez qayıdır ki, bu da təsərrüfat üçün çox sərfəlidir.

Digər tərəfdən suvarılan bölgələrdə taxillər əksər hallarda çoxillik otlardan, cərgəarası becərilən və dənli-paxlalı bitkilərdən sonra becərilir [5].

Başqa dənli-paxlalı bitkilərdən fərqli olaraq, soya yaşılı kütłəsində və dənində olan zülalın miqdarının çox, keyfiyyətinin isə yüksək olması ilə fərqlənir. Qida elementlərinin əsası olan zülal probleminin həllində ona birinci dərəcəli əhəmiyyət verilir. Bildiyimiz kimi soya payızlıq taxıl bitkiləri üçün yaxşı sələf hesab olunur. Növbəli əkin sistemində yeri düzgün şeçildikdə soya əkildikdən sonra sahədə alaq otları az əmələ gəlir. Ona görə də bu bitkidən sonra pambıq və taxıl bitkiləri əkildikdə hektardan məhsuldarlıq əhəmiyyətlidir [8].

Müasir əkinçilikdə bitkilərin cəhəti olan mineral gübrələrdən istifadəni azaltmaqla sələflərin torpaqda saxlaşdırılması üzvi materiallara (kök kütlesi, bitki qalıqları, peyin və kompost) kompensasiya edilirlər. Belə üzvi maddələr torpaqda yaşayan canlılar tərəfindən mənimsimilərək yenidən bitkilərə lazım olan mineral maddələrə çevrilir [8]. Eyni zamanda torpaqda humus balansını saxlamaq üçün hər hektara 8-10 ton peyin verilmesi məsləhət görülür.

Bir çox tədqiqatlarda sübut edilmişdir ki, iqtisadi cəhətdən də sərfəli əvəzsiz mineral material kök-kövşən qalıqlarıdır. Ümumiyyətlə kənd təsərrüfatı bitkilərini bioloji xüsusiyyətlərinə və torpağın münbətiy əlamətlərinə görə növbələşdirmək aqroekosistemə uyğun torpaq becərmələri aparır. Çoxsayılı tədqiqatlardan aydın olmuşdur ki, müxtəlif kök quruluşuna malik olan bitkiləri növbələşdirək də torpağın münbətiy artırmır [10].

Təqdim edilmiş tədqiqatın əsas məqsədi əkinə yararlı suvarılan torpaqların qida maddələri ilə təmin olunmasını və ərzəq məhsulları istehsalının yüksəldilməsində mühüm yer tutan dənli və dənli-paxlalı bitkilərin məhsuldarlığının elmi əsaslarla artırılması və respublikada fəaliyyət göstərən fermerlər üçün tövsiyələr hazırlanmasından ibarət olmuşdur.

MATERIAL VƏ METODLAR

Tədqiqatın məqsədində uyğun olaraq tərəfimizdən 2018-2020-ci illərdə suvarma şəraitində iki

müxtəlif bölgədə Abşeron Yardımcı Təcrübə Təsərrüfatı (YTT) və Tərtər Bölgə Təcrübə Stansiyasının (BTS) ərazisində uyğun olaraq 3 tarlı (soya, payızlıq buğda, qarğıdalı) və 4 tarlı (soya, payızlıq buğda, qarğıdalı, arpa) növbəli və fasılısız əkinlərdə tədqiqat işi aparılmışdır.

Abşeron YTT ərazisinin torpaqları aşağı münbitliyə malik olmaqla, əsas qida maddələri və atmosfer çöküntüləri ilə zəif təmin olunmuşdur.

Tərtər BTS-nin ərazisinin torpaqları isə tərkibində 2,0-2,5% humus olan açıq şabalıdı, mexaniki tərkibinə görə orta gilicəli struktura malikdir.

Suvarma şəraitində dənli və cərgəarası bəcərilən bitkilərdən ibarət qısa rotasiyalı növbəli və fasılısız əkinlərdə bitkilər üzərində müşahidələr və aqrötexniki tədbirlər bitkilərin bəcərilməsinə dair tövsiyələrə uyğun olaraq yerinə yetirilmişdir [4]. Kollanma fazasında hektara təsireddi maddə hesabı ilə buğda və arpa bitkisiniə 90 kq, qarğıdalı bitkisiniə 3-5 yarpaq fazasında 150 kq, soya bitkisiniə isə budaqlanmadan əvvəl 45 kq və paxla əmələgəlmədə 45 kq azot gübrəsi yemləmə şəklində verilmişdir.

NƏTİCƏLƏR VƏ ONLARIN MÜZAKİRƏSİ

Tədqiqatçılar kənd təsərrüfatı bitkilərindən yüksək məhsul əldə etmək üçün optimal kök sisteminin və bitki sıxlığının əsas olduğunu qeyd edirlər [2;10]. Məlumdur ki, dərinə nüfuz edən effektiv köklərə malik bitkilər su və qida maddələrini daha yaxşı udurlar ki, bu da, yerüstü biokütlöni və məhsuldarlığın yüksəlməsinə səbəb olur.

Qeyd etmək lazımdır ki, kök-kövşən qalıqları tərəfindən torpağa daxil olan qida maddələrinin miqdарının müxtəlifliyi bitki qalıqlarının və onların tərkibindəki qida elementlərinin miqdarı ilə əlaqədardır. Torpağa bitkilərin kök kütləsi və kövşən qalıqları ilə daxil olan qida maddələrindən başqa, həm də külli miqdarda karbon qazı daxil olmaqla bitkilərin daha səmərəli qidalanması üçün əlverişli şərait yaranır [2]. Bu da sonda bitkilərin məhsuldarlıq göstəricilərini yüksəldir.

Aparduğumuz tədqiqatlar zamanı kök kütləsi və kövşən qalığının əkinlərdən asılı olaraq dəyişməsi, bitkilərin yaşıl biokütlösünə və məhsuldarlıqına təsiri müəyyənləşdirilmişdir (cədvəl 1).

Cədvəl 1

Növbəli və fasılısız əkinlərdə bitkilərin kök-kövşən qalıqları və məhsuldarlığı (2018-2020-ci illər üzrə orta)

S/S	Bitkilər	Növbəli əkin				Fasılısız əkin			
		Kök kütləsi, s/ha	Kövşən qalığı, s/ha	Məhsuldarlıq, s/ha	Kök kütləsi, s/ha	Kövşən qalığı, s/ha	Məhsuldarlıq, s/ha		
Abşeron YTT									
1	Soya	17,7	11,9	306,7	26,5	17,0	11,2	283,0	24,5
2	Payızlıq buğda	33,2	12,6	-	40,4	30,4	11,5	-	35,7
3	Qarğıdalı	41,0	15,1	611,1	68,4	34,9	14,0	572,9	64,3
Tərtər BTS									
1	Soya	20,7	12,1	299,1	26,3	18,4	10,6	274,8	23,6
2	Payızlıq buğda	38,7	13,2	-	48,1	36,3	12,4	-	43,7
3	Qarğıdalı	46,7	17,1	639,9	74,6	42,3	16,9	576,0	69,1
4	Arpa	33,3	11,9	-	37,9	30,4	10,1	-	34,0

Cədvəldən göründüyü kimi Abşeron YTT-də torpaq qatının 0-40 sm dərinliyində növbəli əkinlərdə soyanın kök kütləsinin miqdarı 17,7 s, payızlıq buğdada 33,2 s, qarğıdalıda 41,0 s olduğu halda, fasılısız əkində isə müvafiq olaraq 17,0; 30,4 və 34,9 s təşkil etmişdir.

Cədvəl 2

Əkinlər	Bitkilər			
	Soya	52,5	128,0	13,9
	Buğda			291,8
	Qarğıdalı			9,7
Növbəli əkin	Qarğıdalı	106,3	12,5	118,4
Fasılısız əkin	Soya	9,1	1,62	270,4
Fasılısız əkin	Buğda			420,4
Fasılısız əkin	Qarğıdalı			41,8
Aipa				
Növbəli əkin	Soya	45,6	106,3	12,5
Növbəli əkin	Buğda			1,83
Növbəli əkin	Qarğıdalı			5,9
Fasılısız əkin	Soya	41,6	97,3	11,3
Fasılısız əkin	Buğda			1,4
Fasılısız əkin	Qarğıdalı			20,4
Tərtər BTS				
Növbəli əkin	Soya	48,2	115,7	12,6
Növbəli əkin	Buğda			107,1
Növbəli əkin	Qarğıdalı			270,7
Növbəli əkin	Aipa			9,0
Fasılısız əkin	Soya	49,0	490,0	37,5
Fasılısız əkin	Buğda			1,67
Fasılısız əkin	Qarğıdalı			1,3
Fasılısız əkin	Aipa			19,4
Abşeron YTT				
1 birkilda	Soya	45,6	106,3	12,5
1 birkilda	Buğda			291,8
1 birkilda	Qarğıdalı			9,7
1 birkilda	Soya			1,83
1 birkilda	Buğda			5,9
1 birkilda	Qarğıdalı			21,9
1 birkilda	Soya			1,5
1 birkilda	Buğda			1,4
1 birkilda	Qarğıdalı			1,4
1 birkilda	Soya			155,9
1 birkilda	Buğda			293,8
1 birkilda	Qarğıdalı			242,7
1 birkilda	Soya			10,2
1 birkilda	Buğda			1,77
1 birkilda	Qarğıdalı			419,0
1 birkilda	Soya			1,7
1 birkilda	Buğda			1,7
1 birkilda	Qarğıdalı			41,4

Bölgələr üzrə növbəli və fasılısız əkinlərdə bitkilərin struktur elementləri
(2018-2020-ci illər üzrə orta)

Növbəli əkində fasılısız əkinlə müqayisədə soyanın kök kütləsinin miqdарının 4%, payızlıq buğdanın 8,4%, qarğıdalının isə 14,9% yüksək olduğu müəyyən edilmişdir. Həmçinin Tərtər BTS-da qeyd olunan dərinlikdə əkinlərdən asılı olaraq soyanın kök kütləsinin miqdarı hektardan 20,7 s, payızlıq buğdana 38,7 s, qarğıdalıda 46,7 s, arpada isə 33,3 s təşkil etmişdir.

Abşeron YTT-də əkinlərdən asılı olaraq yaşıl biokütə məhsuldarlığı soyanın paxla əmələgəlmə fazasında hektardan 306,7 və 283,0 s, qarğıdalının isə süd-mum yetişmə fazasında 611,1-572,9 s olmuşdur. Hər iki bölgə üzrə ən yüksək yaşıl kütlə və dən məhsulu növbəli əkinlərdə alınmışdır. Bu variantlarda soyanın dən məhsuldarlığı hektardan 26,5-26,3 s, payızlıq buğdanın 40,4-48,1 s, qarğıdalının 68,4-74,6 s və arpanın isə 37,9 s olmuşdur.

Tədqiqatlar zamanı metodikaya uyğun olaraq bitkilərin struktur analizi bir kvadrat metrdən götürülmüş bitki nümunələrində aparılırla rətayın edilmiş və nəticələr 2-ci cədvədə verilmişdir.

Növbəti cədvəldə verilənlərə əsasən qeyd etmək olar ki, tədqiqat apardığımız hər üç bitkinin struktur elementləri üzrə ən yüksək göstəricilər növbəli əkinlərdə alınmışdır. Abşeron YTT-də növbəli əkində soya üçün bir bitkidi paxlaların sayının 45,6 ədəd, dənin sayımının 106,3 ədəd, dənin kütləsinin 12,5 q, 1000 dənin kütləsinin 118,4 q, Tərtər BTS-də isə bir bitkidi paxlaların sayının 52,5 ədəd, dənin sayının 128,0 ədəd, dənin kütləsinin 13,9 q və 1000 dənin kütləsinin 110,3 q olduğu rətayın edilmişdir ki, bu da fasılısız əkinə nisbətən bölgələr üzrə uyğun olaraq 4,0-4,3 ədəd, 9,0-12,3 ədəd, 1,2-1,3 q və 7,4-3,2 q artım deməkdir.

Abşeron YTT-də payızlıq buğdanın vahid sahədə sünbüllərinin sayı əkinlərdən asılı olaraq 270,4 və 250,0 ədəd, bir sünbüllün uzunluğu 9,1-8,5 sm, bir sünbüldən çıxan dənin kütləsi 1,62-1,51 q, vahid sahədən götürülmüş dərzdən çıxan dənin kütləsi 420,4-387,9 q, 1000 dənin kütləsi 41,8-38,7 q miqdardında olmuşdur.

Tərtər BTS-də 1 m²-də arpa sünbüllərinin sayı əkinlərdən asılı olaraq 242,7-224,4 ədəd, bir sünbüllün uzunluğu 10,2-10,0 sm, bir sünbüldən çıxan dənin kütləsi 1,77-1,61 q, vahid sahədən götürülmüş dərzdən çıxan dənin kütləsi 419,0-387,0 q və 1000 dənin kütləsi isə 41,8-38,7 q miqdardında rətayın edilmişdir.

Qarğıdalının da həmçinin, hər iki bölgə üzrə struktur elementləri əkinlərdən asılı olaraq fərqlənmişlər. Vahid sahədən götürülmüş nümunələrdə bir bitkidi qışaların sayı, qışanın uzunluğu, diametri, təmiz qışanın və bir qışadan dənin kütləsi fasılısız əkinlərə nisbətən növbəli əkinlərdə yüksək olmuşdur.

NƏTİCƏ

Aparılan tədqiqatların nəticələrindən aydın olur ki, növbəli əkin kök kütləsinin və bitki qalığılarının torpaqda yaratdığı üzvi maddələrin digər bitkilər altında səmərəli istifadə edilməsində əhəmiyyətli rol oynamışdır. Bölgələr üzrə ən yüksək yaşıl kütlə və dən məhsulu növbəli əkinlərdə alınmışdır. Belə ki, bu variantda dən məhsuldarlığı Abşeron YTT-də soyadan hektardan 26,5 s, payızlıq buğdanın 40,4 s və qarğıdalıdan 68,4 s; Tərtər BTS-də isə uyğun olaraq 26,3 s, 48,1 s və 74,6 s olduğu rətayın edilmişdir. Bölgələr üzrə yaşıl biokütə məhsuldarlığı soyanın paxla əmələgəlmə fazasında (306,7-299,1 s), qarğıdalının isə süd-mum yetişmə fazasında (611,1-639,9 s) rətayın edilmişdir.

Ədəbiyyat

1. Ağayev H.C., Adigözəlov İ.I., Qəmbərov İ.C., Rzayev M.Y [və b.]. Aqronomun məlumat kitabı. Bakı, Azərnəşr, 1989, 240 s.
2. İsmayılo夫 Q.H. Təbii cəhiyatları qoruyan aqrotexnologiyada sələf bitkilərinin torpağın münbətiyinə təsiri // Bakı, Azərbaycan Aqrar Elmi jurnalı, 2009, №5, s. 22-24.
3. Musayev Ə.C., Telai C.M., Rzayev M.Y [və b.]. Suvarma şəraitində tarla bitkilərinin becərilməsinə dair tövsiyələr. Bakı, "Müəllim" nəşriyyatı, 2012, 52 s.
4. Musayev Ə.C., Hüseynov H.S., Məmmədov Z.A. Dənli taxıl bitkilərinin seleksiyası sahəsində tədqiqat işlərinə dair tarla təcrübələrinin metodikası. Bakı, 2008, 88 s.

5. Rzayev M.Y., Abdullayeva Z.M., Məmmədova P.M. İntensiv əkinçilik sistemində bioloji müxtəiflilər torpaq münbətiyinin qorunmasına və bərpasında rolü // ƏkinçilikETİ-nin Elmi Əsərləri Məcməüsü, Bakı, 2019, C. 1(30), №1, s.77-82.
6. Arshad, M.A., Soon Y.K., and J.A. Ripmeester. 2010. Quality of soil organic matter and C storage as influenced by cropping systems in northwestern Alberta, Canada. Nutr. Cycling Agroecosyst. 89:71-79. doi:10.1007/s10705-010-9377-1
7. Lakshmi, S., George, A., Pillai, R.G., and Rao, N.T. 2007. Nutrient Needs of coconut-based fodder production systems in homesteads of Kerala. Better crops. 91(4): 123-126
8. Lindén B, Engström L (2006) 'Winter oilseed rape, oats and field peas as crops preceding winter wheat—effect on nitrogen dynamics in the soil and on wheat yields.' (Swedish University of Agricultural Sciences: Uppsala, Sweden)
9. Reddy, S.A. and Palled, Y.B. 2016. Effect of intercropped fodder cowpea on maize and system productivity in maize + fodder cowpea intercropping systems. J. Farm Sci.29(2): 265-267.
10. Мовсумов З.Р. Научные основы эффективности элементов питания растений и их баланс в системе чередование культур. Баку, Элм, 2006, 248 с.

QISA ROTASIYALI NÖVBƏLİ VƏ FASİLƏSİZ ƏKİNLERİN KÖK-KÖVƏN QALIQLARI, STRUKTUR ELEMENTLƏRİ VƏ BİTKILƏRİN MƏHSULDARLIĞINA TƏSİRİ

M.Y.RZAYEV¹, T.H.TƏMRAZOV¹, Z.M.ABDULLAYEVA^{1*}, P.M.MƏMMƏDOVA¹, Ş.G.İBRAHİMOVA²

1 – Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutu; 2 – ETN Genetik Ehtiyatlar İnstitutu

Məqalədə 2018-2020-ci illərdə dənli və dənli-paxlalı bitkilərdən ibarət növbəli əkinlərin kök-kövən qalıqları, yaşıl kütlə, struktur elementləri və bitkilərin məhsuldarlığına təsirindən bəhs edilir. Məlum olmuşdur ki, növbəli əkinlərdə bölgələr (Abşeron YTT və Tərtər BTS) üzrə soyanın paxla əmələgəlmə fazasında yaşıl kütləsi uyğun olaraq 306,7 və 299,1 s, dən məhsuldarlığı 26,5 və 26,3 s, qarğıdalının süd-mum yetişmə fazasında yaşıl kütləsi 611,1 və 639,9 s, dən məhsulu isə 68,4 və 74,6 s təşkil etmişdir. Payızlıq yumşaq buğdanın "Qobustan" sortunun növbəli əkində dən məhsuldarlığı Abşeron YTT-də fasılısız əkinə nisbotən üç ilin nəticələrinə görə orta hesabla 4,7 s, Tərtər BTS-də isə 4,4 s yüksək olmuşdur.

ВЛИЯНИЕ КОРОТКОРАТОЦИОННЫХ СЕВООБОРОТОВ И БЕССМЕННЫХ ПОСЕВОВ НА КОРНЕВЫЕ ОСТАТКИ, СТРУКТУРНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ И УРОЖАЙНОСТЬ КУЛЬТУР

M.Ю.РЗАЕВ¹, Т.Г.ТАМРАЗОВ¹, З.М.АБДУЛЛАЕВА^{1*}, П.М.МАМЕДОВА¹,

Ш.Г.ИБРАГИМОВА²

1 – Научно-Исследовательский Институт Земледелия; 2 – МНО Институт генетических ресурсов

В статье рассматривается влияние севооборотов и бесменных посевов зерновых и зернобобовых культур в 2018-2020 гг на пожнивно-корневые остатки, зеленую массу, структурные элементы и урожайность культур. Установлено, что зеленая масса сои в севообороте в фазу формирования бобов составила соответственно 306,7 и 299,1 ц/га, урожайность зерна 26,5 и 26,3 ц/га, зеленая масса кукурузы в молочно-восковую фазу 611,1 и 639,9 ц/га, урожайность зерна составила 68,4 и 74,6 ц/га. Урожайность зерна озимой мягкой пшеницы сорта «Гобустан» в севообороте за три года на Абшеронском Подсобном опытном хозяйстве составило в среднем на 4,7 ц/га, а в Тартарском ЗОС на 4,4 ц/га выше.

Çapı təqdim etmişdir: Abdullayev Abidin, a.e.ü.f.d., dosent

Redaksiyaya daxıl olma tarixi: 06.09.2022.

Təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 27.09.2022.

Çapı qəbul edilmə tarixi: 28.10.2022.